

Erken Çocukluk Döneminde Çocuk Kitapları Seçkisinden “Elif Serisinin Baba İmgesi Bağlamında İncelenmesi

Betül ÖZKUL*
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Songül Yasemin ÖZGÜN**
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, okul öncesi çocuk kitaplarında yer alan günlük yaşam deneyimleri anlatılarından yola çıkarak bu kitaplarda babalığın nasıl tanımlandığını ve toplumsal yapıda nasıl konumlandırıldığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde araştırmacının önceden belirlediği kriterler mevcuttur. İlk kriter, erken çocukluk dönemindeki 5-6 yaş çocuklarına yönelik resimli kitaplar olarak belirlenmiştir. Mevcut araştırmanın amacı baba figürünü incelemek olduğundan ikinci kriter belirlenirken seçilen kitapların çocuk-baba etkileşimini yansıtmaya dikkat edilmiştir. Üçüncü kriter olarak kitapların seri olması dikkate alınmıştır. Bu kriterlere göre Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları'nın Elif Serisine ait 40 kitabına ulaşılmıştır. Bu kitaplardan, çocuk-baba ilişkisini içermeyen 3 kitap elenerek kalan 37 resimli kitap içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmada resimli kitaplarda baba ile ilgili olan bölümler yazılı hale getirilerek genel ve alt temalara ilişkin kod tablosu oluşturulmuştur. Bu kodlamalar uzman görüşlerine sunulmuş ve yeni kodlarla birlikte NVivo 11 programına aktarılarak içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre babanın ebeveynlik faaliyetleri en fazla *çocuk bakımında* yoğunlaşırken baba çocuk etkileşiminde en fazla *yakınlık* boyutu öne çıkmaktadır. Kitapların içeriğinde baba imgesinin en çok sosyal faaliyetlerde ortaya çıktığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Erken çocukluk dönemi, çocuk kitapları serisi, baba imgesi, toplumsal cinsiyet rolleri

Abstract

This study aims to determine how fatherhood is defined and how fatherhood is positioned in the social structure based on this definition in daily life experiences in preschool children's books. In this research, criterion sampling method was used. The criterion sampling method has criteria that is pre-determined by the researcher. The first criterion was determined as picture books for 5-6 years old children in early childhood. The second criterion was determined as books reflecting child-father interaction, because the aim of the present study was to examine the father figure. The third criterion was to be a series of books. 40 books of Elif Series which were published by Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları, has been reached. 37 picture books were selected for content analysis by eliminating 3 picture books that did not include child-father relationship. In the study, the chapters related to the father in the picture books were transformed into written form, themes were created and encoded. These encodings were presented to expert opinions and new codes transferred to NVivo 11 program and content analysis was performed. According to the results of

the research, the parental activities of the father were mostly concentrated in *child care*, whereas the most prominent father-child interaction was *closeness* dimension. In the content of the books, it was found that the image of the father is mostly in social activities.

Key Words: Early childhood, series of child books, father image, gender roles

*Öğretim Görevlisi, İzmir Ekonomi Üniversitesi betul.ozkulcura@ieu.edu.tr

**Öğretim Görevlisi, İzmir Ekonomi Üniversitesi songul.ozgun@ieu.edu.tr

Giriş

Çocuğa ilişkin üretilen medya materyallerinin başında gelen çocuk kitapları, günümüz toplumsal düzenini anlamının, yetişkin dünyasına adım atmanın temel öğelerinden biri olarak görülmektedir. Artan teknolojik gelişmeler ve teknolojik aletlerin kullanım yaygınlığı son dönemde dikkat çekici nitelikte olsa da kitaplar her zaman için çocuk gelişimde önemli bir yer tutmaktadır.

Erken çocukluk döneminde, çocukların kitap karakterleriyle kendilerini özdeşleştirmeleri, kitapta gördükleri olumlu davranış kalıplarını benimseyip gündelik hayatla özdeşimler kurmaları açısından önemlidir (Mardi, 2006). Çocuklar, anlatıların yalnızca pasif dinleyicisi değil, anlatılar aracılığıyla bilgiyi yapılandıran aktif bireyleridir (Beaty ve Pratt, 2003). Özellikle küçük çocukların resimli kitaplarının, erken gelişim ve sosyalleşme açısından kültürel anlamda önemi gittikçe artan bir şekilde yansıtılmaktadır. Resimli çocuk kitapları, toplumsal cinsiyet rolleri de dahil olmak üzere erken sosyalleşmede aktif rol oynayan, eğitimsel ve etkileşimli boyutlara sahip araçlar olarak görülmektedir (Karrass ve Braungart-Rieker 2005). Bu doğrultuda çocukların dünyayı anlamlandırma süreçlerine ilişkin bakış açısı sunan kitaplar aynı zamanda kahramanlara atfedilen rollerle, gündelik hayattan örnekler vererek günümüz ebeveynlik anlayışına yönelik bilgiler de sunmaktadır.

Çocuğun ilk sosyal deneyimini edindiği ilişkiler bütünü olan aile, aynı zamanda toplumsal bir “kurum” olarak ifade edilmektedir (Aytaç, 2012). Bu doğrultuda toplumun çoğunluğu tarafından paylaşılan anne, baba ve çocuğa ait roller ve sorumluluklar, büyüme sürecinin bir parçası olarak öğrenilmektedir (Basow, 1992). Anne ve babaya yüklenen roller modernleşme sürecinde hızla değişmektedir. Örneğin, toplumsal cinsiyet ve klişelerine göre babanın en önemli rolü ailenin geçimini sağlamak iken annenin en önemli görevi çocuklarını büyütmek ve aile yaşamının devamlılığını sağlamak olarak görülmektedir (Moya, Expósito ve Ruiz, 2000). Ancak günümüz dünyasındaki değişim anne ve baba rollerinde farklılıkları ve yeni düzene ilişkin uyumlanmayı beraberinde getirmektedir.

Yaşadığımız toplumda süregelen ekonomik ve sosyal değişimler toplumsal cinsiyet rollerinde dolayısıyla babalık rollerinde de değişimlere yol açmıştır. Değişen rolleriyle babalar, geçmişe oranla çocuklarıyla daha fazla zaman harcamaya ve çocuk bakımıyla ilgili daha fazla sorumluluk almaya başlamıştır. Geleneksel ekolden farklı olarak baba katılımının artmasından sonra çocuğun bakımı, eğitimi ile çocukla birebir etkileşimden oluşan babalık rolü ve çocuk gelişimindeki olumlu etkileri daha görünür hale gelmiştir (Kuzucu, 2011). Bu bağlamda gelişen babalık modeli erken çocukluk literatüründe de yerini almaya başlamıştır. Babalıkla ilgili kültürler arası karşılaştırma yapan Dünya Babalarının Durumu (State of the World Fathers) raporuna göre, bir taraftan “sert ve sorgulanamaz baba” imgesi çözülmeye başlarken “çocuklarına ilgi gösteren candan baba” imgesi öne çıkmaktadır (Levtov, van der Gaag, Greene, Kaufman ve Barker, 2015). Bu doğrultuda babalık, bireysel bir deneyim olduğu kadar, toplumsal ve kültürel etkiler tarafından biçimlenmeye açık bir alandır (Bozok, 2018c).

Alanyazın incelendiğinde; okul öncesi dönem çocuk kitaplarında anne-baba temsillerini çalışan araştırmada, çocuk kitaplarında annelerin babalardan daha belirgin oldukları ancak çocuk bakımı, çocukla etkileşim ve aktiviteler bağlamında anne-babaların ortak sorumluluk aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, görünmez olan babalık imajının değişime uğradığı şeklinde ifade edilmektedir (Adams, vd.,2011).

Hodkinson ve Brook (2018), babalarla görüşmeler aracılığıyla yaptıkları araştırmada, eşlerin çocuk bakımı ile ilgili değiştirilebilen rolleri olduğunu ve açıkça ayırt edilmiş annelik veya babalık rollerinin ötesine geçmeye başladıklarını belirtmektedir. Solomon (2014) ise, somutlaştırılmış uygulamalarla ve çocukla duygusal bağ aracılığıyla gelişen bir baba kimliği ortaya çıktığını vurgulamaktadır. Ancak bu algı gelişse de ebeveynliğin duygusal ve sosyal yönlerinin hâlâ anneliğe odaklandığı görülmektedir (Hodkinson ve Brook, 2018). Tam zamanlı evde olan babaların bile çocuk bakımı ve çocukla etkileşiminin maskülen fiziksel aktivitelere, risk alma davranışlarına ve oyunlara eğilimli olduğu belirtilmektedir (Doucet, 2009).

Alanyazında çocuk kitaplarını belirli kriterlere göre inceleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Çocuk kitaplarında anne ile ilgili çalışmalar daha sık iken baba konulu araştırmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Söz konusu alanda çocuk kitaplarındaki baba imgesine yönelik çalışmaların artırılması ve çeşitlendirilmesi bu açıdan önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda, bu araştırma ile erken çocukluk dönemi çocuk kitaplarında yer alan günlük yaşam deneyimleri anlatılarından yola çıkarak bu kitaplarda babalığın nasıl tanımlandığı ve bu tanıma bağlı olarak babalığın toplumsal yapıda nasıl konumlandırıldığına incelenmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi; görsel, sözel ve yazılı materyalleri tanımlamanın ve nicelleştirmenin objektif bir yöntemidir. İçerik analizi hazırlık, organizasyon ve raporlama aşamalarından oluşmaktadır (Downe-Wamboldt, 1992; Elo ve Kyngäs, 2008). Hazırlık aşamasında öncelikle verileri analiz etme birimi seçilir, daha sonra örneklem stratejileri belirlenir. Organizasyon aşamasında, temalar belirlenmekte, raporlama aşamasında ise bulgular sunulmaktadır (Elo ve Kyngäs, 2008).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde araştırmacının önceden belirlediği kriterler mevcuttur. Bu örneklemin mantığı daha önceden belirlenmiş bazı kriter ölçütlerini karşılayan tüm durumları çalışmak ve gözden geçirmektir (Patton, 2014). Bu ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi dikkate alınabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

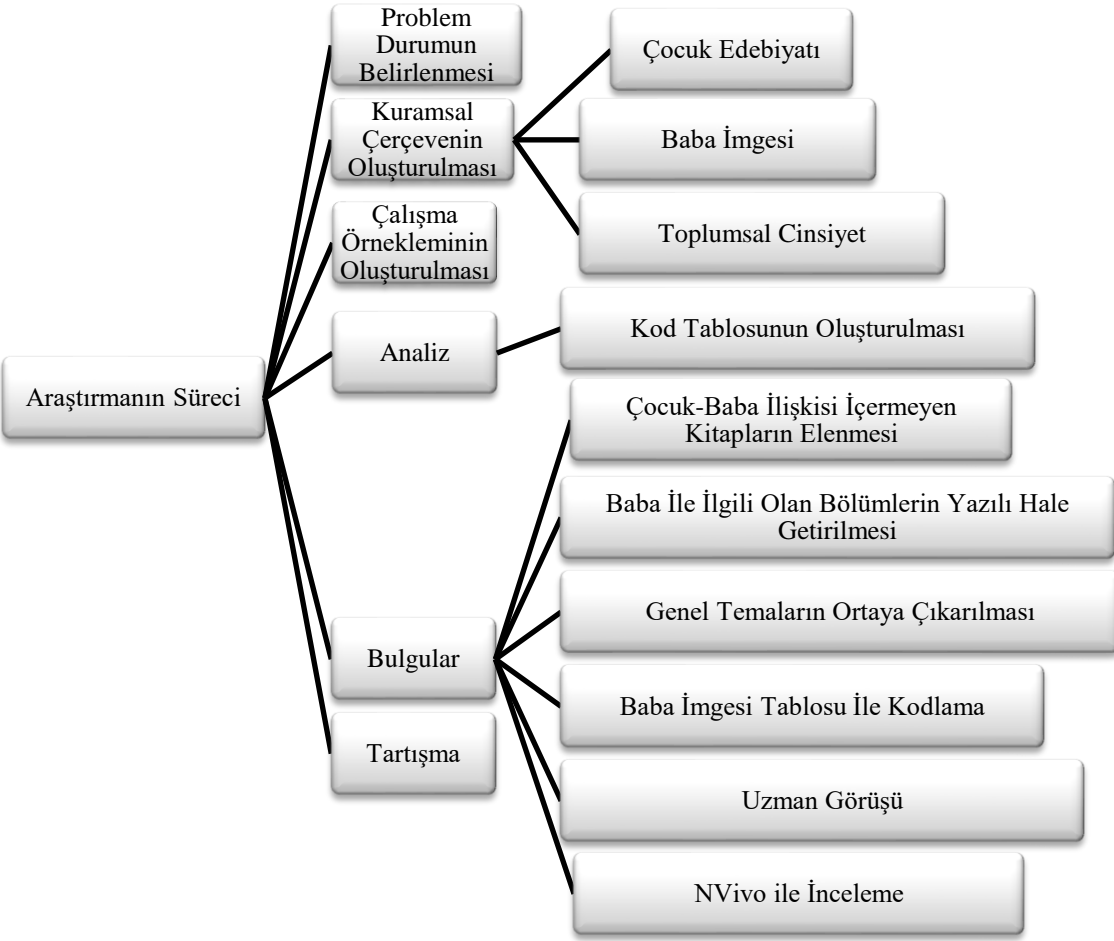
Bu araştırmada ilk kriter, erken çocukluk dönemindeki 5-6 yaş çocuklarına yönelik resimli kitaplar olarak belirlenmiştir. Mevcut araştırmanın amacı baba figürünü incelemek olduğundan ikinci kriter belirlenirken seçilen kitapların çocuk-baba etkileşimini yansıtmaya biçimi, üçüncü kriter olarak da kitapların seri olması dikkate alınmıştır. Bu kriterlere göre Türkiye İş Bankası ve Kültür Yayınları'nın Elif Serisine ait 40 kitabına ulaşılmıştır. Bu kitaplardan çocuk-baba ilişkisini içermeyen 3 resimli kitap elenmiş kalan 37 resimli kitap içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma grubunu oluşturan kitaplardan birisinde baba anlatılarda yer almamasına rağmen görsellerde olması sebebiyle araştırmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Resimli kitaplarla ilgili bilgilerin toplanması amacıyla kitap tablosu, baba imgesinin işleniş ile ilgili veriler toplanırken de bir kodlama tablosu oluşturulmuştur. Daha sonra, belirlenen kod tablosunun değerlendirilmesi ve düzenlenmesi aşamasında, QSR NVivo 11 içerik analizi yazılımı aracılığıyla genel temalar ve alt temalar oluşturulmuştur.

Bu araştırmada genel temalar oluşturulurken baba imgesi ile ilgili alanyazından yararlanılmıştır. Babanın betimlenmesinde AÇEV'in (2018) yayınladığı, "Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri" serisi, babanın tanımlanmasına ilişkin kriterler bağlamında incelenmiştir. Özellikle babanın aile yaşamındaki yeri, çocukla ilişkisi, ev yaşamındaki görevlere katılımı, toplumsal cinsiyet rolleri ile ilgili temalar belirlenmiştir. Oluşturulan genel tema ve alt temalar uzman görüşüne sunulmuş olup uygun bulunmayan temalar çıkarılarak kod tablosuna son hali verilmiştir.

Buna göre genel temalar; babanın ebeveynlik faaliyetleri, babanın çocukla etkileşimi, babanın değerlere katkısı, babanın sosyal ve eğitsel aktarımı, babanın iş yaşamı ve babanın kişisel aktiviteleridir.

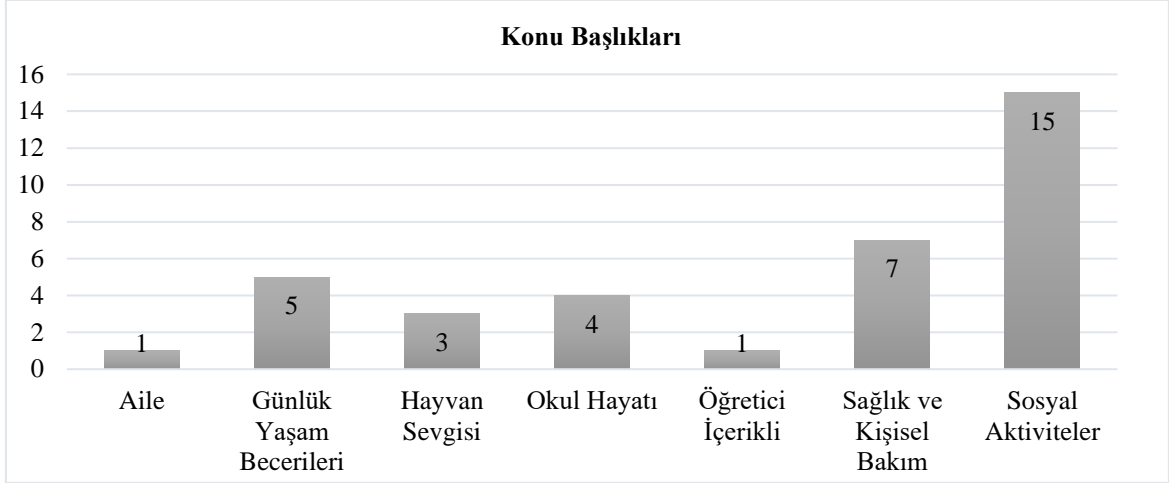
Şekil 1. İçerik Analiz Süreci

Bulgular

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan “Elif Serisi” kitaplarının konularına ilişkin dağılımlar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. İncelenen Kitapların Konularına Göre Dağılımı

Konu Başlıkları	N	%
Aile	1	2,77
Günlük Yaşam Becerileri	5	13,88
Hayvan Sevgisi	3	8,33
Okul Hayatı	4	11,11
Öğretici İçerik	1	2,77
Sağlık ve Kişisel Bakım	7	19,44
Sosyal Aktiviteler	15	41,66
Toplam	36	100

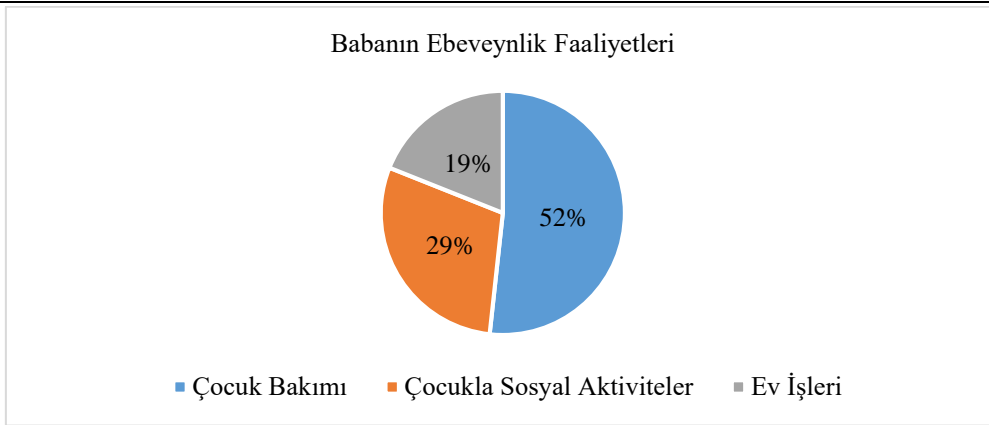
Şekil 1. İncelenen Kitaplardaki Konu Dağılımı

Tablo 1 ve Şekil 1 incelendiğinde “Elif Serisi” kapsamında incelenen kitapların konu alan dağılımlarına göre en çok çocukla sosyal aktiviteler (%41,66) olduğu görülmektedir. Diğer başlıklarından en çok ele alınan konuların sırasıyla, sağlık ve kişisel bakım (%19,44), günlük yaşam becerileri (%13,88), okul hayatı (%11,11), hayvan sevgisi (%8,33), öğretici (%2,77) ve aile (%2,77) içeriklerinde olduğu görülmüştür.

İncelenen kitaplarda babanın ebeveynlik faaliyetlerine ilişkin bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Resimli Kitaplardaki Babanın Ebeveynlik Faaliyetlerinin Dağılımı

Babanın Faaliyetleri	Ebeveynlik N	%
Çocuk Bakımı	30	51,72
Çocukla Sosyal Aktiviteler	17	29,31
Ev İşleri	11	18,96
Toplam	58	100

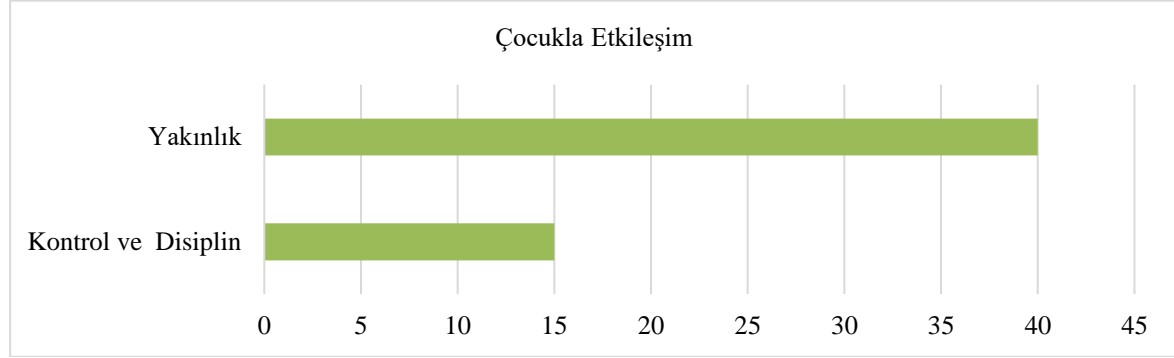
Şekil 2. İncelenen Kitaplarda Babanın Ebeveynlik Faaliyetleri

Tablo 2 ve Şekil 2 incelendiğinde, kitap serisinde babanın ebeveynlik faaliyetlerinin çocuk bakımı (%51,72), çocukla sosyal aktiviteler (%29,31) ve ev işleri (%18,96) başlıklarında yer aldığı görülmektedir. Örneğin babanın ev işlerine katılımı Kitap 3’te (Elif Hastalandı), “*Evde babaları domates soslu makarna pişirdi*”, babanın çocukla sosyal aktiviteleri Kitap 27’de (Elif Bisiklete Binmeyi Öğreniyor), “*Artık Elif çok iyi bisiklet sürebildiği için, annesi ve babası onunla Pazar*

günleri bisiklet turu yapıyorlardı.” ve babanın çocuk bakımı Kitap 10’da (Elif’e Kardeş Geliyor), “Elif’in babası da bebeğin altını nasıl değiştireceğini öğrenecekti.” olarak ifade edilmiştir. İncelenen kitaplarda babanın çocukla etkileşimine ilişkin bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Resimli Kitaplardaki Babanın Çocukla Etkileşimine İlişkin Bulgular

Çocukla Etkileşim	N	%
Kontrol ve Disiplin	15	27,27
Yakınlık	40	72,73
Toplam	55	100

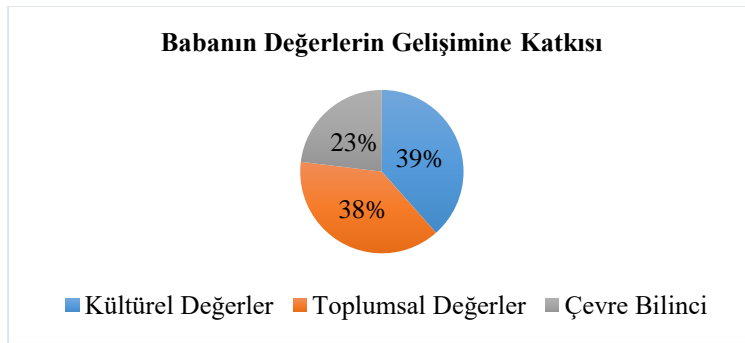
Şekil 3. İncelenen Kitaplarda Babanın Çocukla Etkileşimi

Tablo 3 ve Şekil 3’e göre babanın çocukla etkileşiminin yakınlık alt temasında %72,73, kontrol ve disiplin alt temasında ise %27,27 olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, Elif Serisi kapsamında ele alınan kitaplarda babanın çocukla etkileşiminin daha çok kontrol ve disiplin alanında olduğu söylenebilir. Babanın çocuğa yakınlığına ilişkin Kitap 19’da (Elif Diş Doktoruna Gidiyor), “Akşam Elif babasına matkapla dişlerin delinip delinemeyeceğini sordu. Babası onu yatıştırdı.” örnek olarak gösterilebilir. Babanın çocukla etkileşiminde kontrol ve disipline ilişkin Kitap 14’te (Elif Asla Yabancılarla Gitmez), “Yatma vakti geldiğinde Elif’in babası kırmızı başlıklı kız masalını okudu. Babası Elif’e herkesin iyi niyetli olamayabileceğini anlattı ve iyi geceler öpücüğü verdi” şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir.

İncelenen kitaplarda babanın değerlere katkısına ilişkin bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir

Tablo 4. Resimli Kitaplardaki Babanın Değerlerin Gelişimine Katkısına İlişkin Bulgular

Çocukla Etkileşim	N	%
Kültürel Değerler	5	38,46
Toplumsal Değerler	5	38,46
Çevre Bilinci	3	23,08
Toplam	13	100

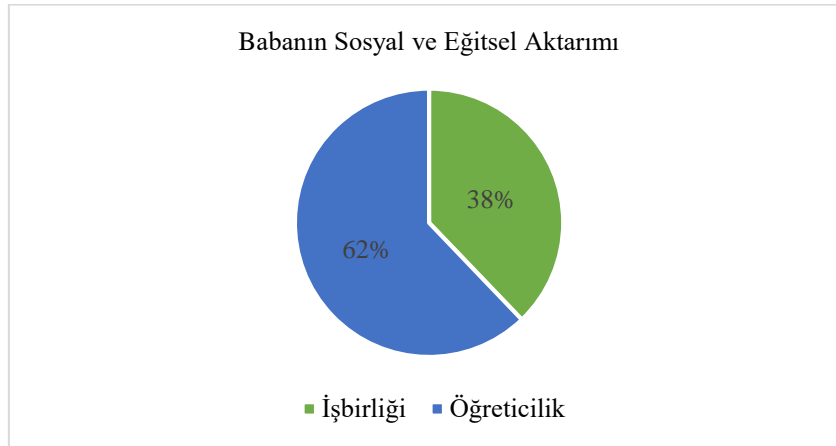
Şekil 4. İncelenen Kitaplarda Babanın Değerlerin Gelişimine Katkısı

Tablo 4'te babanın değerlere katkısına yönelik bulgular incelendiğinde, babanın kültürel değerlere katkısı alt temasının %38,46, toplumsal değerlere katkısı alt temasının %38,46 ve çevre bilinci alt temasının %23,08 oranlarında yer aldığı görülmektedir. Babanın kültürel değerlere katkısına ilişkin Kitap 26'ta (Elif'in İlk Harçlığı), "...Her birinin ön yüzünde Atatürk'ün portresi vardı. "Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'tür, dedi babası gururla." cümleleri örnek olarak gösterilebilir. Babanın toplumsal değerlere katkısına ilişkin Kitap 30'da (Elif Pikniğe Gidiyor), "Elif ile büyükannesi biraz geride kalmışlardı. Elif'in babası, "Devam edebilecek misin?" diye sordu büyükanneye. Büyükanne, "Tabi ki. O kadar güçlüyüm ki bir ağacı bile yerinden sökebilirim, dedi." ifadesi yer almaktadır. Kitap 5'te (Elif ile Kedisi Mırnav), "Yolun ortasında öylece oturan küçük gri beyaz bir kediyi neredeyse eziyordu. Korkuyla Elif'in babasına bakan kedicik zayıf ve bakımsız görünüyordu... Elif'in babası bir fikri olduğunu söyledi kedicik şimdilik evde kalabilirdi. Elif ve babası, eski bir plastik kabın içine kedi kumu koyarak kedi tuvaleti yaptılar. Babası kedi tuvaletini banyoya yerleştirdi." ifadeleri babanın çevre bilincine katkısına ilişkin örnek teşkil etmektedir.

İncelenen kitaplarda babanın sosyal ve eğitsel aktarımına ilişkin bulgular Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Resimli Kitaplarda Babanın Sosyal ve Eğitsel Aktarımına İlişkin Bulgular

Sosyal ve Eğitsel Aktarım	N	%
İş Birliği	14	37,83
Öğreticilik	23	62,17
Toplam	37	100

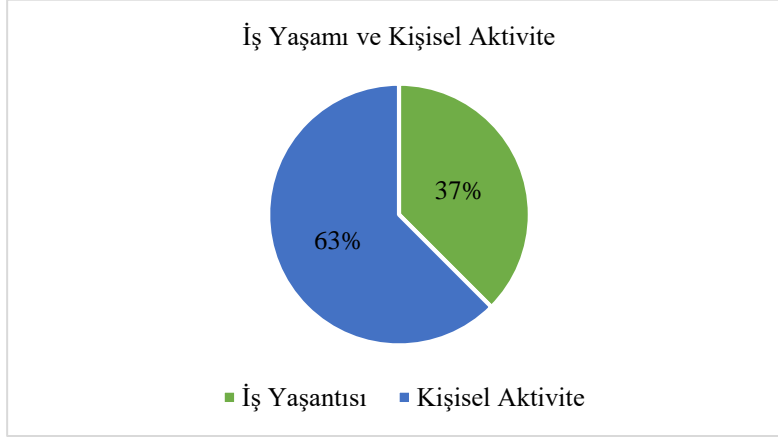
Şekil 5. İncelenen Kitaplarda Babanın Sosyal ve Eğitsel Aktarımı

Tablo 5'e göre incelenen kitaplarda babanın sosyal ve eğitsel aktarımı öğreticilik alt temasında %62, iş birliği alt temasında ise %38 oranındadır. Babanın öğreticilik temasında Kitap 24'te (Elif Denizde), "Elifler denize ulaştıkları sırada sular çekilmeye başladı. Elif buna cezir dendiğini öğrendi... Sonra aradan birkaç saat geçince tekrar geri geliyordu. –Buna met, yani su baskını deniyor, dedi babası. Suların çekilmesi ve tekrar yükselmesine gelgit denir." ifadesi örnek olarak gösterilebilir. İş birliği alt temasına örnek olarak ise Kitap 2'de (Elif'in Bahar Bayramı), "Elif ile babası bahçeyi temizliyorlardı. Babası ağaçlardaki kurumuş dalları ve çalılıkları buduyordu. Bu kuru dallarla Bahar Bayramı ateşi yakacaklardı. Elif onları arabasına taşıdı. Ne zamandır bayramın gelmesini bekliyordu." ifadesi yer almaktadır.

İncelenen kitaplarda babanın iş yaşamına ve kişisel aktivitelerine ilişkin bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Resimli Kitaplarda Babanın İş Yaşamına ve Kişisel Aktivitelerine İlişkin Bulgular

İş Yaşantısı ve Kişisel Aktivite	N	%
İş Yaşantısı	6	37,50
Kişisel Aktivite	10	62,50
Toplam	16	100

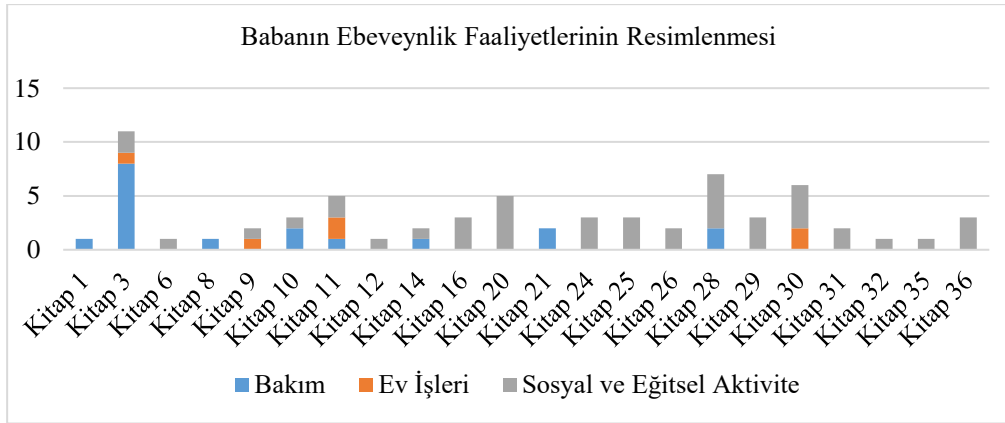

Şekil 5. İncelenen Kitaplarda Babanın İş Yaşantısı ve Kişisel Aktiviteleri

İncelenen kitaplarda babanın iş yaşantısı ile ilgili ifadelerin 6 kitapta (%37), kişisel aktiviteleri ile ilgili ifadelerin ise 10 kitapta (%63) yer aldığı görülmüştür.

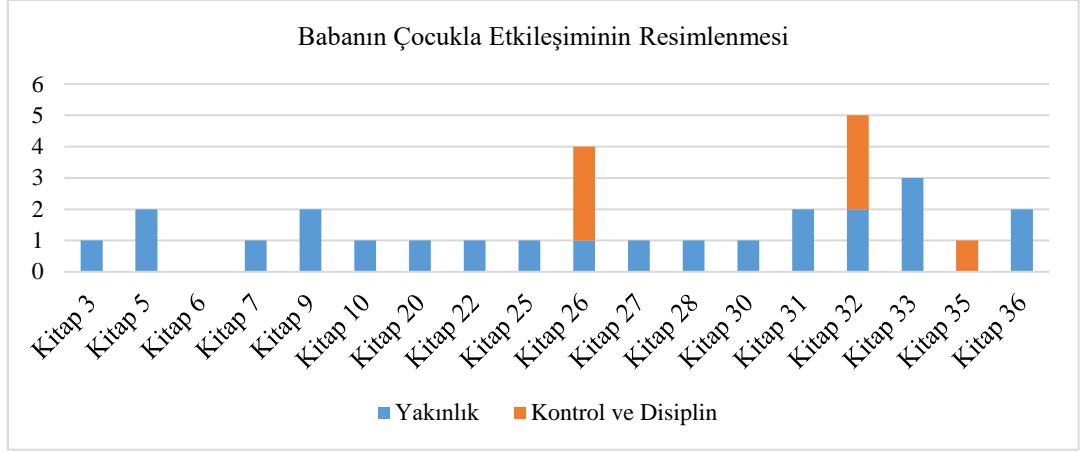
İncelenen Kitaplarda Babanın Resimlenmesi İlişkin Bulgular

İncelenen kitaplarda babanın genel temalar ve alt temalar bağlamında resimlenmesine ilişkin bulgular aşağıdaki grafiklerde gösterilmiştir.

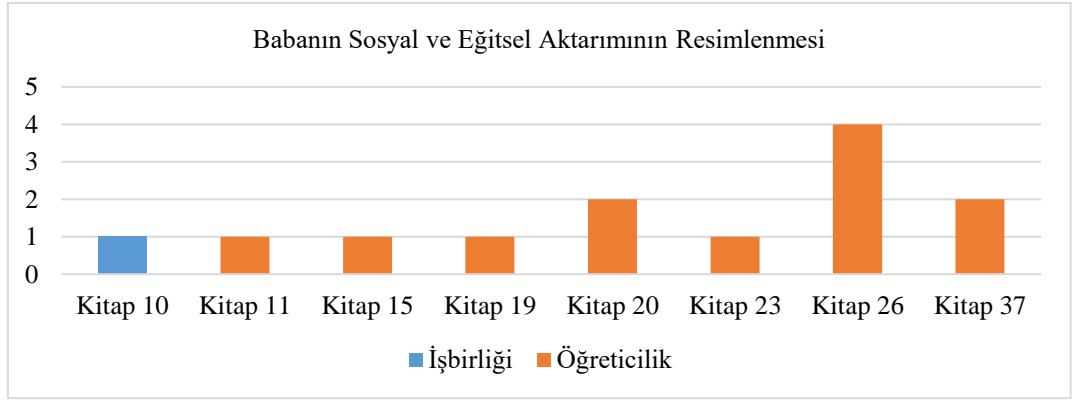
Şekil 6. İncelenen Kitaplarda Babanın Ebeveynlik Faaliyetlerinin Resimlenmesi

Şekil 6'da görüldüğü gibi babanın ebeveynlik faaliyetleri en çok sosyal ve eğitsel aktivite temasında 44 defa resimlendiği, daha sonra bakım temasında 18 defa resimlendiği ve son olarak ev işleri temasında 6 defa resimlendiği görülmüştür.

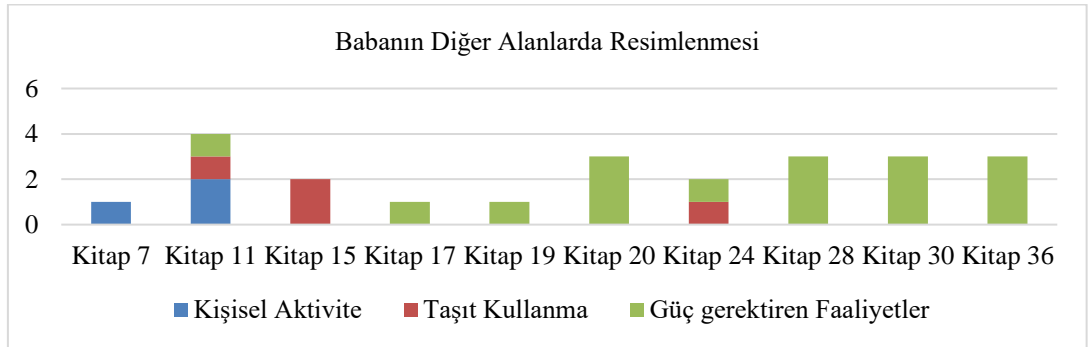
Şekil 7. İncelenen Kitaplarda Babanın Çocukla Etkileşiminin Resimlenmesi

İncelenen kitaplarda babanın çocukla etkileşiminin yakınlık alt temasında 23 defa, kontrol ve disiplin alt temasında 7 defa resimlendiği görülmektedir.

Şekil 8. İncelenen Kitaplarda Babanın Sosyal ve Eğitsel Aktarımının Resimlenmesi

Şekil 8'e göre babanın iş birliği alt temasında 1 defa, öğreticilik alt temasında ise 12 defa resimlendiği görülmektedir. Bu bulgu babanın öğretici rolünün daha baskın olduğunu göstermektedir.

Şekil 9. İncelenen Kitaplarda Babanın Diğer Alanlarda Resimlenmesi

Şekil 9 incelendiğinde babanın güç gerektiren eylemlerde (bagaj yerleştirme, eşya taşıma vs.) 16 defa, taşıt kullanmada 4 defa ve kişisel aktivitelerde 3 defa resimlendiği görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

“Elif” serisinde yer alan kitapların baba imgesi bağlamında incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada ulaşılan bulgular değerlendirilmiş ve karakterler ışığında babaya atfedilen rollerin kitaplarda birçok iletide ifade edildiği görülmüştür. Elde edilen nitel bulgulara göre kitaplarda yer alan baba imgesinin söylemde ve resimlemede (bitişik) kullanımının detayları belirlenmiştir.

Araştırma, erken çocukluk dönemi resimli çocuk kitapları serisinde baba figürünün sağlamaştığını ortaya koymuştur. Elde edilen veriler ışığında çocuk-baba ilişkisini konu alan diyalogların arttığı, içeriğin toplumsal normlardan farklı olarak eşitlikçi demokratik baba modeline yakınlığı dikkat çekmektedir.

Çalışma kapsamında değerlendirilen kitapların bir seri olarak düzenlenmesi, kolay ulaşılabilirliği ve babanın belirgin bir karakter olarak yansması oldukça önemli detayları içermektedir. Bencik Kangal vd. (2018), tarafından yapılan çalışmada, çok satanlar listesinde yer alan 50 çocuk kitabından yalnızca 7’sinde baba figürü bulgusuna rastlanmış olup baba figürüne anne figüründen sayıca daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu doğrultuda mevcut araştırma babanın daha çok görünür olduğu çocuk edebiyatından örnekler sunması açısından önem kazanmaktadır.

Araştırmada, babanın ev işlerinde sorumluluk alması ve çocuğun bakımında aktif rol oynaması modern ve ilgili bir babalık rolü çizilmesine katkıda bulunurken alanyazın da bu durumu destekler niteliktedir. Babalık artık babanın aile içinde mesafeli, iktidarı sorgulanamayan, otoriter imgesinden, çocuklarıyla ev içinde olduğu kadar ev dışında da zaman geçirdiği ve daha sevecen ve eşitlikçi ilişkiler kurduğu bir babalık modeline doğru değişim içerisinde (Bozok, 2018c). Buna paralel olarak, Elliot (2016), babanın maskülen bakıcı rolünün, bağlılık, ilişki ve pozitif etkililik üzerinde şekillenmiş bir rolle değişime uğradığını ifade etmektedir. Bu çalışmada babanın ebeveynlik faaliyetleri arasında ele alınan çocukla sosyal etkinliklerinin kitap okuma, kamp kurma, çiftlikte zaman geçirme, deniz ve dağcılık, kayak yapma, futbol oynama ve ata binme aktivitelerinde yoğunlaştığı bulunmuştur. Bu bulgu, babanın çocukla sosyal etkileşiminin eril yapıda olduğu şeklinde yorumlanabilir. Quinn (2009), araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte, incelediği çocuk kitaplarında baba-çocuk etkileşiminin geleneksel eril faaliyetlerde-çocukla kamp gibi-yoğunlaştığını belirtmiştir.

Geleneksel motifte aile içinde babaya atfedilen rollerden biri de, babaların karar alma süreçlerindeki hâkimiyetidir. Ancak araştırmanın örneklem grubunu oluşturan kitaplarda dikkat çeken unsurların başında gelen birlikte karar alma eğilimi, iş birliği ve demokratik anlayış baba imgesinin belirleyicileridir.

Aile içi iş bölümünde erkeğin ailenin geçimini sağladığı, kadının ise ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilendiği ataerkil örüntü, erkek egemenliğinin en belirgin unsurlarından biridir (Bozok, 2018b). Genel geçer kodlara göre kadın zamanının büyük bölümünde ev işleri ve çocukların ve bakımıyla ilgilendir. Erkek ise evin geçimini sağlarken diğer yandan da ailesini koruyup kollar. Ancak ev işleri ve çocuklarının bakımı erkekler için ikincil bir rol olarak değerlendirilir. Bozok (2018’a), AÇEV kapsamında yürüttüğü çalışmada, ilgili babalığı tanımlayan bakım, kontrol ve yakınlık davranışları açısından, babaların mevcut durumlarını incelemiştir. Türkiye’de babaların çocuklarının bakımı ile meşgul olmadığı, bunu annelere bıraktığı görülmektedir. Babalar çocuklarını daha çok olumsuz disiplin yöntemleri ile kontrol etmekte ve bunun çocuğa verdiği zararları da bilmemektedirler. Diğer yandan çocuklarına yakınlıklarını sevgi göstererek belirtmekte (çelişkili görünmeyecek şekilde ifadesi uygun olur) ve onlarla zaman geçirmektedirler. Ancak, geçirilen zamanın niteliğini iyileştirici çabaları olmadığı gibi niteliğin önemi ile ilgili bilgi sahibi de değildirler. Araştırma dâhilinde yer alan anlatılarda baba imgesi dikkat çekici nitelikte olsa da, halen tam anlamıyla toplumsal eşitlikten söz edemediğimiz yönündedir. Kitaplarda bir diğer dikkat çeken öge, taşıt kullanma ve güç gerektiren faaliyetlerin tümünde babanın resmedilmesidir. Anne figürünün de yapabileceği faaliyetlerin babaya atfedilmesi cinsiyetçi yargılara örnek gösterilebilmektedir. Bu doğrultuda literatür de bulguyu destekler nitelikte olup kadın ve erkeğin toplum içinde rollerinin değişmesine karşın (Lotz, 2006; Kağıtçıbaşı, 2012), çocuk kitaplarında tektipleştirilmiş toplumsal cinsiyetçi rollere ilişkin direncin halen kırılmadığını göstermektedir.

Anderson ve Hamilton (2005), 200 çocuk kitabında geçen anne ve baba stereotiplerini inceledikleri araştırmada babaların çocuk bakımında yeterince temsil edilmediklerini ve çocukla etkileşimde geri planda kaldıklarını belirtmektedirler.

Çocukların kitaplar aracılığıyla öğrendikleri davranışlar, erken dönemden başlayarak basmakalıp rolleri önce sezinleyip sonra kalıcı hâle getirmesine neden olabilir. Bu anlayışın, toplumsal yaşamda kadın ve erkek rollerine yüklenen anlamın ayrıştırılmadan oluşturulduğu karakterlerle kırılması gerekmektedir (Sever, 2013). Çocuk kitaplarına yansıyan baba imgesinin geleneksel yargılardan uzak olması bu anlamda önem kazanmaktadır. Toplumsal cinsiyetsiz karakterlerin yer aldığı çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuklara sunulması ve bu kitapların eğitim içinde kapsamının genişletilmesinin fark yaratması beklenmektedir. (Collins vd., 1984). Çer (2017), yaptığı araştırmada, çocuk edebiyatına yönelik incelediği “Balina ile Mandalina” adlı yapıtta yer alan toplumsal cinsiyetsiz karakterlerin kadın ve erkek rollerine ilişkin olarak herhangi bir tektipleştirilmiş/basmakalıp cinsiyetçi anlayışı yansıtmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum, toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen kanıksanmış rollere ilişkin “anne- baba imgesi” bağlamında çocuk edebiyatı eserlerinde toplumsal cinsiyet algılarının değerlendirilmesi ile bu alanda farkındalıklar geliştirilebilir. Diğer yandan kitap okuma alışkanlığını erken yaşlarda desteklemek okul öncesi yayınlarda baba-çocuk etkileşimine yer vermek babalık davranışlarının güçlendirilmesinde etkin rol oynayabilir.

Bu çalışmada, yabancı bir kültürün anlam örüntüsüne ait çocuk kitapları incelenmiş ve bu kitaplar babanın ebeveynliği üzerinden çözümlenmiştir. İnceleme konusu kitaplar yalnızca yazıldıkları dilin dil, kültür ve zihniyet algısını yansıtmaktan öte Türkçeye çevrildiğinde Türkiye’deki kültürel değerlerin eklemesi yapıldığı için oldukça önem kazanmaktadır. Bu nedenle yabancı orijinli çocuk kitaplarının Türkçeye çevrilirken kültürel bağlamda yeniden yorumlanması bu serinin incelenmesinde önemli yer tutmuştur. Bu araştırmada, kitap serisinde yer alan sadece baba söylem ve imgelerinin ele alınması bir sınırlılık olarak görülmektedir. Bu anlamda kitap serileri anne ve baba imgesi açısından karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Bir diğer yandan Türkiye’de yayımlanan yerli erken çocukluk dönemi çocuk kitaplarının gözden geçirilmesi ve baba imgesi odağında analiz çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adams, M., Walker, C. and O'Connell, P. (2011). Invisible or involved fathers? A content analysis of representations of parenting in young children's picturebooks in the UK. *Sex Roles*, 65, (3-4), 259-270. doi: 10.1007/s11199-011-0011-8.
- Anderson, D. A., & Hamilton, M. (2005). Gender role stereotyping of parents in children's picture books: The invisible father. *Sex roles*, 52 (3-4), 145-151. doi: 10.1007/s11199-005-1290-8
- Aytaç, A. M. (2012). *Ailenin Serancamı*. Dipnot Yayınları, Ankara.
- Basow, J. (1992). *Gender Stereotypes and Roles*. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.
- Beaty, J. J. ve Pratt, L. (2003). *Early literacy in preschool and kindergarten*. New York :Merrill Prencite Hall.
- Bencik Kangal, S. Karaaslan, A. Ve Arslan, S. (2018). Okul öncesi dönem resimli çocuk kitaplarında yer alan baba figürünün incelenmesi, *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2(2), 18-31.
- Bozok, M. (2018a). Türkiye'de İlgili Babalık ve Belirleyicileri -Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi 1 (İstanbul: AÇEV).
- Bozok, M.(2018b) Ebeveynlik, Erkeklik ve Çalışma Hayatı Arasında Türkiye'de Babalık - Türkiye'de Babalığı Anlamak Serisi 2 (İstanbul: AÇEV).
- Bozok, M. (2018c). Türkiye'de ataerkillik, kapitalizm ve erkeklik ilişkilerinde biçimlenen babalık. *Fe Dergi*, 10(2), 31-42.
- Collins, L. J., Ingoldsby, B. B., ve Dellmann, M. M. (1984). Sex-role stereotyping in children's literature: A change from the past. *Childhood Education*, 60(4), 278-285.
- Çer, E. (2017). Çocuk edebiyatında toplumsal cinsiyetsiz karakterler: bir araştırma örneği. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 27, 389-408.
- Doucet, A. (2009). Dad and baby in the first year: Gendered responsibilities and embodiment. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 624(1), 78-98.
- Downe-Wamboldt, B. (1992). Content analysis: method, applications, and issues. *Health Care For Women International*, 13(3), 313-321. doi: 10.1080/07399339209516006.
- Elliott, K. (2016). Caring masculinities: Theorizing an emerging concept. *Men and Masculinities*, 19(3), 240-259. doi: 10.1177/1097184X15576203.
- Elo, S., ve Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing*, 62(1), 107-115. doi: 10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x.
- Hodkinson, P., ve Brooks, R. (2018). Interchangeable parents? The roles and identities of primary and equal carer fathers of young children. *Current Sociology*, 1-18. doi:10.1177/0011392118807530.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2012). Kültür ve ana babalık: Kuram ve uygulama çıkarsamaları. İçinde, Sayıl M. Ve Yağmurlu, B. (der.). Ana babalık: Kuram ve araştırma (ss. 61-80). İstanbul: Koç Üniversitesi.
- Karrass, J. ve Braungart-Rieker, J.M. (2005). Effects of shared parent-infant book reading on early language acquisition. *Applied Developmental Psychology*, 26,133-148.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (15), 79-91.
- Levtov, R. , van der Gaag, N. , Greene, M., Kaufman, M. , ve Barker, G.(2015). *State of the World's Fathers: A MenCare Advocacy Publication*. Washington, DC: Promundo, Rutgers, Save the Children, Sonke Gender Justice, and the MenEngage Alliance.
- Lotz, A. D. (2006). Redesigning women: Television after the network era. Urbana: University of Illinois Press, 224.
- Mardi, H. Ö. (2006). *Çocuk kitapları resimlemede karakter yaratma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Moya, M. Expósito, F. ve Ruiz, J. (2000). Close Relationships, Gender, and Career Salience. *Sex Roles* 42,9-10,825-846.

- Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme Yöntemleri (M. Bütün ve S. B. Demir, çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Quinn, S.M. (2009). The depictions of fathers and children in best-selling picture books in the United States: a hybrid semiotic analysis. *Fathering*, 7(2), 140-157.
- Sever, S. (2013). Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü. İzmir: Tudem Yayınları.
- Solomon, C. R. (2014). "I Feel Like a Rock Star": Fatherhood for Stay-at-Home Fathers. *Fathering: A Journal of Theory, Research & Practice about Men as Fathers*, 12(1). doi: 10.3149/ft.1201. 52.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Seçkin Yayıncılık. Ankara.

İncelenen Kitap Serisi

1. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Hastanede* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
2. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'in Bahar Bayramı* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
3. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Hastalandı* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
4. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Annesine Yardım Ediyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
5. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif ile Kedisi "Mınav"* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
6. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Kurabiye Yapıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
7. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif ve Bit Alarmı* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
8. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Minik Elif'in Tuvalet Eğitimi* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
9. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'in Dişi Sallanıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
10. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'e Kardeş Geliyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
11. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Kampa Gidiyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
12. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Kuaförde* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
13. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Minik Elif Anaokuluna Başlıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
14. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Asla Yabancılara Gitmez* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
15. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Çiftlikte* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
16. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'in Yılsonu Gösterisi* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
17. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Hayvanat Bahçesinde* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
18. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif ve En Sevdiği Midilli* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
19. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Diş Doktoruna Gidiyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
20. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Tatile Gidiyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
21. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Anaokulunda Yatıya Kalıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
22. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Deniz'de Yatıya Kalıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
23. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Alışverişe Gidiyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
24. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Denizde* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
25. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'in Kostüm Partisi* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

26. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'in İlk Harçlığı* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
27. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Bisiklete Binmeyi Öğreniyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
28. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Dağ Gezisinde* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
29. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Kayak Yapmayı Öğreniyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
30. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Pikniğe Gidiyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
31. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Futbol Oynuyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
32. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif'in Doğum Günü* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
33. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Müzisyen* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
34. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Okula Başlıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
35. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Ata Binmeyi Öğreniyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
36. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Uçağa Biniyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
37. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Diş Bakımını Öğreniyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
38. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Doktora Gidiyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
39. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Pizza Yapıyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
40. Schneider, L. ve Steinhauer, A. (2018). *Elif Yüzme Öğreniyor* İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

EK

Kitap 3: Elif hastalandı

Kitap 30: Elif Pikniğe Gidiyor

Kitap 27: Elif Bisiklete Binmeyi Öğreniyor

Kitap 31: Elif Futbol Oynuyor